

NÄKÖKULMIA VAIKUTTAVUUTEEN JA SEN TUTKIMISEEN SOSIAALIALALLA

Sosiaalityön tutkimuksen päivät
15.2.2024

Katja Kuusisto
Professori
Tampereen yliopisto, SOC, hyvinvointitieteiden yksikkö

TreAdd-tutkimusryhmä

- Tutkimusryhmän fokuksessa ovat riippuvuudet, niiden hoito ja hoidon vaikuttavuus
- Riippuvuustutkimuksen monitieteinen ja -metodinen luonne

TRANSFORM -tutkimusalusta

- Towards Effective and Equitable Welfare Services: Translating Scientific Knowledge into Improved Practices and Outcomes
- Tukea hyvinvointipalveluita, niiden vaikuttavuutta ja oikeudenmukaisuutta koskevaa korkeatasoista ja yhteiskunnallisesti vaikuttavaa tutkimusta
- Hyvinvointijärjestelmän kehitystarpeet ja edellytysten luominen paremmalle päätöksenteolle

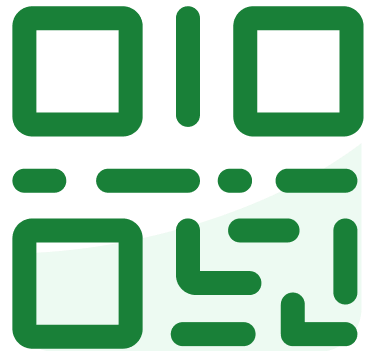
Luennon sisältö

- 1) Lisääntyneet vaatimukset vaikuttavuustiedolle
- 2) Näkökulmia vaikuttavuuteen
- 3) Sosiaalityö professiona ja tieteenä
- 4) Arviointitutkimuksen koulukuntia
- 5) Kohti erilaisten arviointiperinteiden synteesiä?
- 6) Sosiaalityö vaikuttavuustiedon tuottajana
- 7) Tutkimusesimerkki: *Asiakassegmentointi ja päihteitä ongelmallisesti käyttävien palvelut – paraneeko vaikuttavuus?* (SEGMENT; STM 2021–2023)

HUOM: Virtuaaliluentosarja hankkeesta tulossa <https://research.tuni.fi/treadd-fi/>

slido

Join at slido.com
#STTpKuu1

ⓘ Start presenting to display the joining instructions on this slide.

Lisääntyneet vaatimukset vaikuttavuustiedolle

- Julkisten palveluiden ja (kunta)organisaatioiden **rakenteellinen ja toiminnallinen muutos 1980-luvulta lähtien**
- **Tehokkuuden ja arvioinnin vaatimusten lisääntyminen myös sosiaalityössä** (ks. Rajavaara 2007; Kivipelto 2016; Kivipelto & Saikkonen 2013; Raunio 2010; Pohjola ym. 2012)
- Polarisaatio ja managerialistinen näkökulma korostui aiemman sosiaalityölähtöisen arviointitoiminnan kustannuksella (Kantola, 2022; Kivipelto & Kotiranta 2014)
- Taustalla tulkittu usein olevan **(kustannus)tehokkuuden vaatimus** (Trinder & Reynolds 2000; Kivipelto & Saikkonen 2013), vaikka vaikuttavuus pitäisi nähdä laajemmin **yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistamiseen tähtäävänä toimintana**
- Vaikuttavat palvelut on onnistumista siinä, mitä toiminnalla on tavoiteltu – **tarpeenmukaiset, vaikuttavat ja kustannustehokkaat ammattitaitoisesti tuotetut palvelut** kaikkien etu!

Näkökulmia vaikuttavuuteen

- Hallinnon ja työn kohteen näkökulmat – **inhimillinen- & järjestelmä-vaikuttavuus** (Kananoja ym. 2011; Kivipelto 2016; Pohjola ym. 2012)
- Kattava vaikuttavuuden arviointi **huomioi eri puolia** (Paasio 2017; Pohjola ym. 2012)
- **Tutkimustietoon perustuva päätöksenteko/käytännöt = näyttöön perustuva käytäntö** (Alastalo & Åkerman 2011; Kemppainen & Ojaniemi 2012; Paasio 2017; Pohjola 2012; vrt. Gambrill 1999; Raunio 2010 ; Thyer & Pignotti 2011)
- Pyritään saamaan aikaan **muutoksia tietyssä systeemissä tai kohteessa interventioiden avulla** (Kemppainen & Ojaniemi 2012; Rostila 2001) sekä **parantamaan kohderyhmän osallisuutta ja hyvinvointia** (Kivipelto 2016; Paasio 2017)
- Vaikuttavuuden tavoitteluun **kohdistuu myös kritiikkiä** – palveluiden vaikuttavuus ei aina johda asiakkaan palvelutarpeen poistumiseen
- ”sosiaalityöntekijöillä sekä yksilöinä että ammattikuntana on **sisäänrakennettu tarve seurata, tulevatko asiakkaat autetuiksi**” (Kananoja 1998)

Sosiaalityö professiona ja tieteenä

- **Tieteellistä tietoa edellyttävä professio** (Kemppainen & Ojaniemi 2012; Lähteinen ym. 2017)
- Ainoa **yliopistotasoinen** sosiaalihuollon ammatti (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015)
- Sosiaalityön asema sekä **tieteellisenä yhteisönä että ammatillisena käytäntönä** → näiden vastavuoroisuus kehittää tutkimusta, opetusta ja ammatillisia käytäntöjä
- Sosiaalityön tutkimukseen kuuluu sisäänrakennettuna antaa **tietoon perustuvia suosituksia** (myös **poliittisuus**; Suoranta & Rynänen 2016; Payne 2014) → lähestyy samanlaisia tavoitteita kuin terveydenhuollossa (esim. Käypä hoito – suositukset)
- Tavoitteena **muutoksen aikaan saaminen** asiakkaan elämässä tai systeemissä sekä asiakkaan toimintamahdollisuuksien lisääminen

Arviointitutkimuksen koulukuntia

Tavoitteeseen kohdennettu arviointi

- Tarkka tavoitteenmäärittely (esim. päihteettömyys)
- Koe-kontrolli -asetelma
- Randomointi, RCT (randimized controlled trial)
- Kausaalisuus tärkeää
- Tyypillinen terveydenhuollon tutkimuksessa
- Sosiaalityö: toimenpide1 – toimenpide2 -vertailu

Realistinen arviointi

- ”Tosielämän” tutkimusasetelma
- Tutkimus ”kontekstissaan”
- Ei-randomoitu, kvasikokeellinen
- Tavoittelee kausaalisuutta
- Tunnistaa, että syy-seuraus – suhteet monimutkaisia ja usein tavoittamattomissa tyhjentävästi
- Aktiivinen-passiivinen – kohderyhmä tai ennen-jälkeen – asetelma
- Pawson & Tilley 1997

Tavoitteeseen kohdentamaton arviointi

- Kuvaileva, syvälinen tarkastelu
- Kausaalisuus ei tärkeää
- Arvioinnin prosessi tavoitetta tärkeämpää
- Arviointi moniäänistä
- Case study
- Kirjallisuuskatsaukset ja meta-analyysit
- Guba & Lincoln 1989

Kohti erilaisten arviointiperinteiden synteesiä?

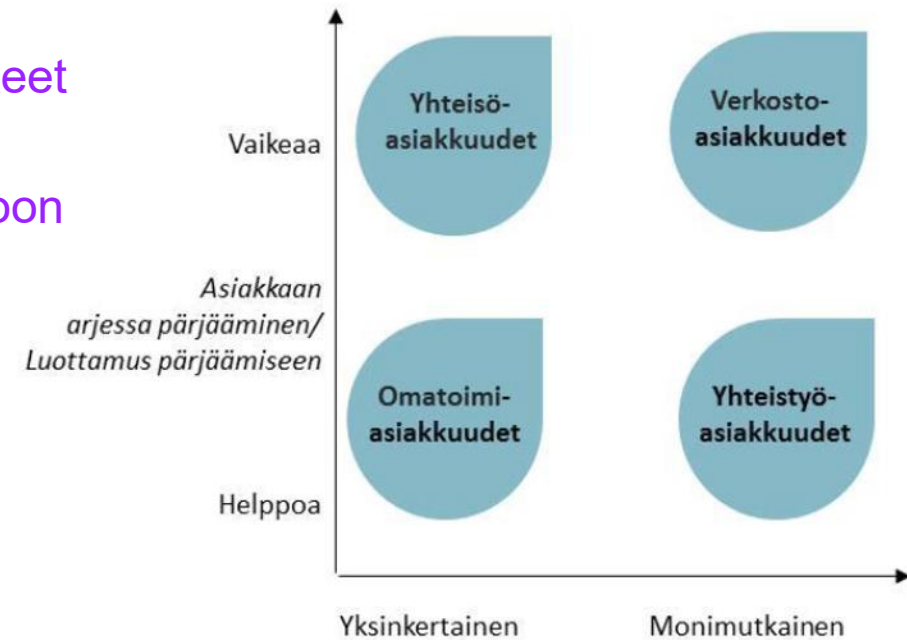
- **Arviointitutkimuksen eri perinteet** käyttöön (Mäntysaari 2020)
- **Paradigmaerot** vaikuttaa tapaan tutkia, valita metodit ja arvioida tuloksia
- Sosiaalityön emansipatorisen, antiopressiivisen ja vaikuttamaan pyrkivän tiedonintressin rinnalla **tarve lisätä vertailevasta tutkimusasetelmasta ja analyysitavasta nousevaa arviointitutkimusta** (Kivipelto & Kotiranta 2014; Kivipelto 2016; Mäntysaari 2005; Kuusisto ym. tulossa)
- Kattava vaikuttavuuden arviointi **edellyttää usein sekä järjestelmä- että yksilötason tietoa**

Sosiaalityö vaikuttavuustiedon tuottajana

- Tutkimus- ja tietoperustaisen sosiaalihuollon vahvistaminen vaatii **tutkimuksen ja käytännön välistä vuoropuhelua** (kehitystyö, resurssit) (ks. Toikko 2011)
- **Vaikuttavuuden mittaaminen:**
  - Koettu haastavaksi asiakkaiden kompleksisten tilanteiden vuoksi
  - Monitasoisten ilmiöiden mittaamisen vaikeus (Kivipelto & Saikkonen 2013)
  - Onnistumiset muissa maissa
- **Haasteina:**
  - Tekninen haastavuus, tutkijoiden erityisosaamisen tarve, koulutuksen tuottama osaaminen, tutkimuksen pitkä aikajänne, sosiaalityön kentän mahdollisuudet tuottaa arviointitietoa
- **Uusia mahdollisuuksia tutkimusperustaiselle kehittämiselle**
  - **Hyvinvointialueet ja TKIO** (Parlamentaarinen TKI-työryhmä 2022)
  - Sosiaalityön yliopistollisen tutkimuksen rahoitus **VTR** (STM)
  - **Tohtorikoulutukseen** tehdyt tuoreet panostukset (OKM)
  - Vaikuttavuustieto **rakenteiseksi tiedoksi ja osaksi päätöksentekoa** (Kivipelto & Blomgren 2014)

Asiakassegmentointi ja päihteitä ongelmallisesti käyttävien palvelut – paraneeko vaikuttavuus? – (SEGMENT; STM 2021-2023)

- Tutkimusta **sote-rajapinnoilla**, Kehys-hanke (PSHP)
- Päihteitä ongelmallisesti käyttävien **tilanteiden heterogeenisyys** (Kuusisto ym. 2021)
- **Erityisen tuen tarpeen ja voimavarojen tunnistamisen haasteet** (Kuusisto ym. 2021)
- Asiakkaiden **ryhmittely yksilöllisten palvelutarpeiden ja hoitoon vaikuttavien ominaisuuksien perusteella** → käytännön menetelmä parantaa palveluiden vaikuttavuutta
- **Yksilölähtöisen, tarpeeseen perustuvan segmentoinnin tutkimus harvinaista** (Cao ym. 2011; Hser ym. 1999; Marsh ym. 2009; Mericle ym. 2010)
- Suuntima jakaa asiakkaat neljään segmenttiin **asiakkaan kokemien voimavarojen ja työntekijän arvioiman hoidon tarpeen perusteella**
- Tavoitteena parantaa **päihdehoidon sujuvuutta, laatua, vaikuttavuutta ja resurssien kohdentamista sekä asiakkaan osallisuutta**

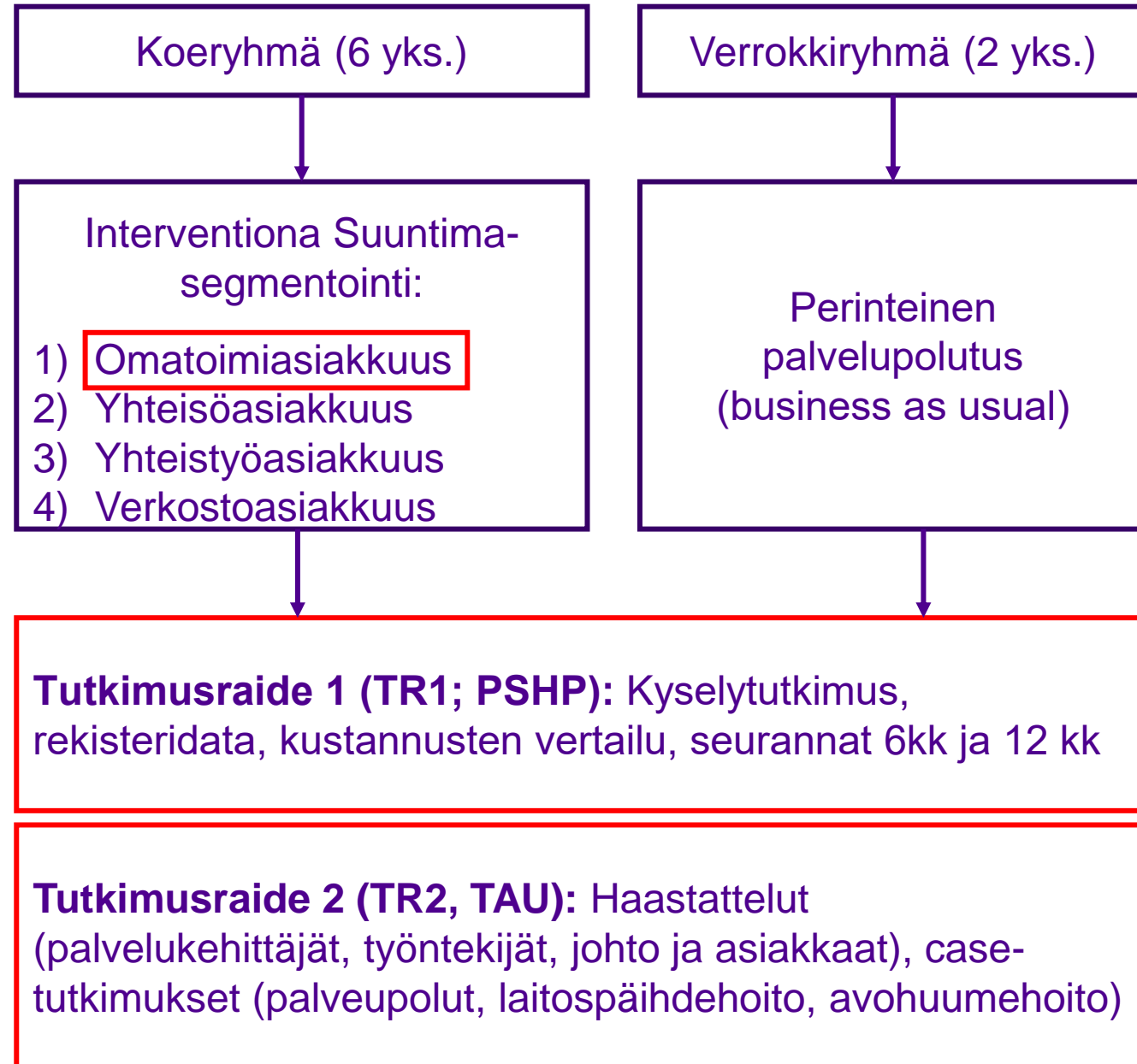

Asiakkaan terveyden, sairauden tai sairauksien ja niiden hoidon tilanne

Tutkimusasetelma & -kysymys

- Kvasikokeellinen asetelma
- Tavoitteena tutkia asiakassegmentoinnin vaikutusta palvelujen laatuun, vaikuttavuuteen ja kustannuksiin sekä käyttöönoton edellyttämää muutosjohtamista sosiaalityölle keskeisen, päihteitä ongelmallisesti käyttävien asiakkaiden palveluissa ja validoituja mittareita käyttäen
- Interventio (Suuntima-segmentaatio) toteutetaan koeryhmässä, ja kontrolliryhmä saa palvelua entiseen tapaan
- Aineistonkeruun haasteet ohjasi kohti laajempien arviointiaineistojen käyttöä

Onko Suuntiman mukaan rakennettu palvelupolku vaikuttavampi kuin ilman Suuntimaa rakennettu perinteinen palvelupolku?

Summa summarum eli mitä tutkimuksesta opimme?

- Vaade sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille perusteltu
- Vaikuttavuuden arviointi on haastavaa kompleksisissa ongelmissa
- Uuden työkalun implementointi osoittautui haastavaksi
- Tutkimuksen ajankohta
- Tutkimusyhteistyön merkitys
- Vaikuttavuuden tutkimuksen vaatima aikajänne
- Tutkimuskysymykseen saadaan vastaus myös laajentamalla arvioinnin tapoja
- Tutkimusten käynnistäminen ja tarvittaessa uudelleensuuntaus vaatii aikaa
- Kehitystyön jatkumisen turvaamisen kysymykset

slido

Mitä on vaikuttavuus sosiaalialalla?

ⓘ Start presenting to display the poll results on this slide.

Kirjallisuutta 1/2

Abel & Frochlich (2012) Capitals and capabilities: Linking Structure and agency to reduce health inequalities. *Social Science & Medicine* 74, 236–244.

Alastalo & Åkerman (2011) Tietokäytännöt ja hallinnan politiikka. Teoksessa Alastalo & Åkerman (toim.): Tieto hallinnassa. Tietokäytännöt suomalaisessa yhteiskunnassa. Tampere: Vastapaino.

Cao, Marsh, Shin & Andrews (2011) Improving health and social outcomes with targeted services in comprehensive substance abuse treatment. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse* 37, 250–258.

Dahler-Larsen (2005) Vaikuttavuuden arviointi, Hyvät käytännöt -ohjelman menetelmäkäsikirja, FinSoc Arviointiraportteja, Stakes 3/2005.

Gambrill (1999) Evidence-based practice: An alternative to authority-based practice. *Families in Society* 80, 341–350.

Guba & Lincoln (1989) *Fourth Generation Evaluation*. Newbury Park, CA: SAGE.

Grinnell & Unrau (2018) *Social work research and evaluation. Foundations of evidence-based practice*. New York: Oxford University Press.

Hser, Polinsky, Maglione & Anglin (1999) Matching clients' needs with drug treatment services. *Journal of Substance Abuse Treatment* 16, 299–305.

Kananoja, Lähteinen & Marjamäki (2011) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 2011.

Kantola (2022). *Epävakauden aika*. Teoksessa: Kantola, Aaltonen, Haikkola, Junnilainen, Luhtakallio, Patana, Timonen & Tuominen, Kahdeksan kuplan Suomi: Yhteiskunnan muutosten syvät tarinat. Helsinki: Gaudeamus.

Kemppainen & Ojaniemi (2012) Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna. *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 43–65.

Kivipelto & Saikkonen (2013) Tiedon tuotanto ja vaikuttavuustieto sosiaalityössä. *Yhteiskuntapolitiikka* 78, 313–321.

Kivipelto (2016) *Sosiaalityön arviointi ja vaikuttavuus*. Teoksessa Törrönen, Hänninen, Jouttimäki, Lehto-Lundén, Salovaara & Veistilä. *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 291–305.

Kivipelto & Kotiranta (2014) *Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin kriittinen eetos saatava takaisin*. *Janus* 22:2, 172–182.

Kuusisto, Ekqvist & Kalliomaa-Puha (2021) Erityistä tukea tarvitsevat päihteitä ongelmallisesti käyttävät asiakkaat sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 86(4), 419–430.

Kuusisto, Mäki-Kuutti & Mäntysaari (tulossa) *Vaikuttavuuden määrittely ja tutkiminen sosiaalialalla*.

Marsh, Cao, Guerrero & Shin (2009) Need-service matching in substance abuse treatment: ethnic/racial differences. *Evaluation and Program Planning* 32.

Kirjallisuutta 2/2

- Mericle, Casaletto, Knoblach, Brooks & Carise (2010) Barriers to implementing individualized substance abuse treatment: qualitative findings from the CASPAR replication studies. *Journal of Drug Issues* 40, 819–839.
- Mäki-Kuutti & Kuusisto (tulossa) Asiakasosallisuus vaikuttavuuden osatekijänä: Systemisiä avauksia.
- Mäki-Opas, Vaarama, Valkonen, Leinonen, Syväjärvi & PROMEQ-konsortio (2019) Työkalupakki vaikuttavaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen: Sosiaalinen laatu, elämänlaatu, vaikuttavuusindikaattorit, hyvät käytännöt, osallistavat työmenetelmät ja kypsyysanalyysi.
https://www.researchgate.net/publication/336367850_TYOKALUPAKKI_VAIKUTTAVAAN_HYVINVOINNIN_JA_TERVEYDEN_EDISTAMISEEN
- Mäntysaari, Mikko (2005) Realism as a foundation for social work knowledge. *Qualitative Social Work* 4, 87–98.
- Paasio (2017) Sosiaalityö ja vaikuttavuus. Teoksessa Kananoja, Lähteinen & Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja 4.*, uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 403–417.
- Pawson & Tilley (1997) *Realistic evaluation*. London: SAGE.
- Pohjola, Kemppainen & Väyrynen (2012) Vaikuttavuus on monta. Teoksessa Pohjola, Kemppainen & Väyrynen. *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 347–353.
- Pohjola (2012) Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, Kemppainen & Väyrynen. *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 19–43.
- Rajavaara (2007) Vaikuttavuusyhteiskunta: Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 84.
- Raunio (2010) Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaalipalveluissa? *Janus* 18, 387–395.
- Rostila (2001) Tavoitelähtöinen sosiaalityö. *Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet*. Jyväskylä: SoPhi 61, 2001.
- Skivington ym. (2021). A new framework for developing and evaluating complex interventions: update of Medical Research Council guidance *BMJ* 374, 2061.
- Toikko (2011) Kokemusasiantuntija palveluiden kehittäjänä. Teoksessa Ruuskanen, Savolainen & Suonio (toim.): *Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. EU: UNIpress. 103–117.
- Thyer & Pignotti (2011) Evidence-based practices do not exist. *Clinical Social Work Journal* 39, 328–333.
- Trinder & Reynolds (2000) *Evidence Based Practice: Critical Appraisal*. Oxford: Blackwell Science.

KIITOS

Kuusisto Katja
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta,
SOC
katja.kuusisto@tuni.fi
<https://research.tuni.fi/treadd-fi/>
<https://research.tuni.fi/transform/>

